

Deniz Feneri

Umut Almaç

Erdek ilçesi, Karşıyaka Mahallesi, Fener Adası mevki	İnşa dönemi / yılı: 19. yy ikinci yarısı - 20. yy başı
	Mevcut durumu: Metruk
GPS: 40°27'42.6''K 28°03'58.9''D	Mülkiyet durumu: Özel mülkiyet
Tescil tarihi ve numarası: Bilinmiyor	

Tarihçe

Yapı, 1911 yılına ait *Fener Risaliyesi*'nde Agi-os Andreas Feneri ve Fener Adası Feneri olarak tanımlanmış ve yapım/onarım tarihi 1910 yılı olarak belirtilmiştir. Yapının Fransızlar tarafından hazırlanan projeleri, Kıyı Emniyeti ve Gemi Kurtarma İşletmeleri Genel Müdürlüğü arşivlerinde bulunmakta olup deniz fenerinin 1946 yılında onarıldığı bilinmektedir (Ay 2000, 192).

Mimari

Fener Adası'nda bulunan deniz feneri, Bandırma'nın kuzeydoğusunda, Kapıdağ Yarımadası ile yarımadanın yaklaşık 3,5 km doğusunda bulunan Mola Adaları arasındaki gemilerin geçişini kolaylaştırmak için inşa edilmiştir (Fig. 1). Kargir bir fenerci evi ve bu yapının avlusunda yer alan fener direğinden oluşan deniz feneri, adanın kuzeydoğu yamacında, deniz seviyesinden yaklaşık 43 m yukarıda konumlanmıştır (Fig. 2-3).

Fig. 1: Fener Adası'nda bulunan deniz feneri, genel görünüm

Kuzeybatı cephesi, kırma çatılı ve sağır cep-heli konut bölümünün, avlu duvarının ve destek birimlerinin tek eğimli çatısının takip edilebildiği, merkezinde basık kemerli bir kapı ile avluya girişin sağlandığı oldukça sade bir cephedir. Yapının dış etkenlerden korunmasını sağlayacağı düşünülen 10 cm dışarı taşırılmış subasman tüm yapıyı sar-maktadır. Konut kısmında, demir kılıç ve kuşakların yerleştirildiği seviyede de sade bir silme dönmektedir. Güneydoğu cephe-si, kuzeybatı cephesi ile aynı karakterdedir, ancak herhangi bir açıklık bulundurmamaktadı. Güneybatı cephesi, basık kemerli üç pencere açıklığı ile simetrik bir düzen sergi-lemektedir. Subasman seviyesi ve demir kuşak kotundaki silme, cepheyi yatayda par-çalara ayıran görsel öğelerdir. Kuzeydoğu cephesi ise destek birimlerinin bulunduğu taraftadır; depo ve tuvaletin iki küçük dik-dörtgen penceresi dışında kayda değer her-hangi mimari elemanı bulunmamaktadır.

Yapı, merkezde dikdörtgen bir avlu ve bu avlunun iki kenarındaki fenerci konutu ve destek birimlerinden meydana gelmekte-dir (Fig. 4). Konut bölümü, hem kuzeybatı-da hem de güneydoğuda avlu duvarından hafifçe dışarı taşırılmıştır. Fener direği avlu içinde, avlu kapısına 1,5 m mesafededir.

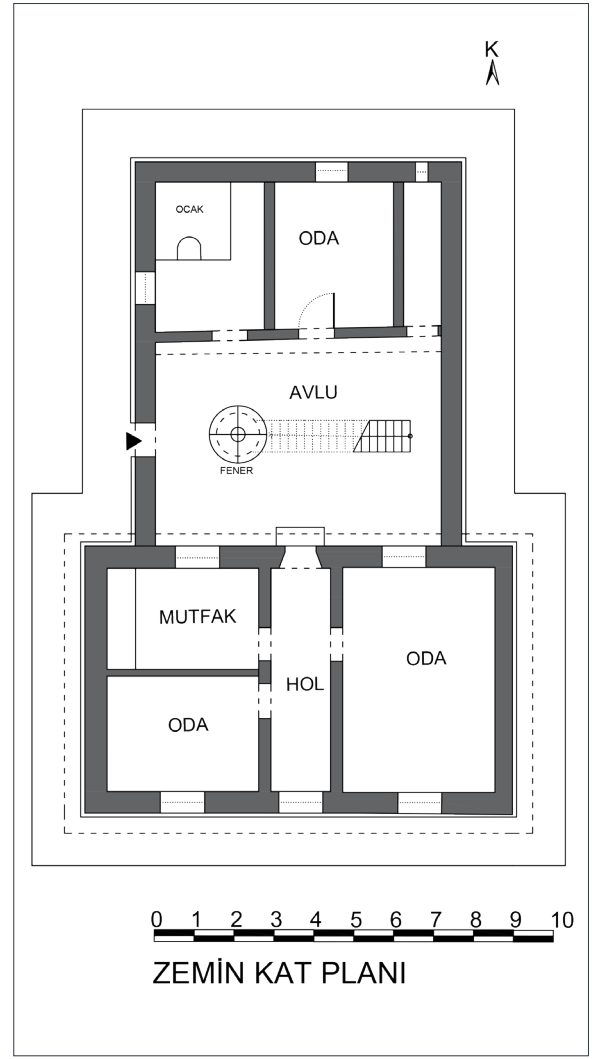

Fig. 2: Güneybatı cephesi

Fig. 3: Kuzeydoğu ve güneybatı cephesi

Fig. 4: Avlu, güneybatı cephesi

Yapının kuzeybatı cephesindeki kapıdan avluya girildiğinde, avlunun güney kanadında fenerci konutu, kuzey kanadında ise ocak, depo ve tuvalet bulunmaktadır (Fig. 4-5). Avludan iki basamak ile ulaşılan konut kısmı, giriş kapısına açılan uzun bir koridor, mutfak ve iki adet odadan oluşmaktadır. Yaklaşık 9,3 m² büyüklüğündeki mutfak, konutun kuzey köşesindedir ve avluya bakan bir penceresi bulunmaktadır. Ocak ve tezgah bölümü kuzeybatı duvarına bitleştirilmiştir. Yaklaşık 10,6 m² büyüklüğündeki küçük oda, bölme duvarı ile mutfaktan ayrılmıştır. Koridorun batısını 20,6 m² büyüklüğündeki büyük oda kaplamaktadır. Her iki odanın ve koridorun sadece güneybatı cephesinde birer adet penceresi bulunmaktadır. Avlunun kuzey kenarında sıralanan her bir mekanın kendi giriş kapısı bulunmaktadır (Fig. 5). Tüm mekanlar, avludan bir basamak ile yükseltilmiştir.

Yapının 50 cm kalınlığındaki beden duvarları kalın bir sıva tabakası ile kaplıdır. Batı köşesindeki hasarlı bölgeden takip edilebildiği kadarıyla kargir duvarlar moloz taş örgüdür. Ara bölme duvarları 28 cm kalınlığındadır. Basık kemerli pencere ve kapı açıklıklarının çevresi harman tuğlası kullanılarak inşa edilmiştir. Konut kısmında, saçak kotuna yakın bir seviyeden sürekliliği olan demir kuşaklar geçirilmiştir. Kuşaklar, kılıçlar ile beden duvarlarına bağlanmıştır. Cephede ve iç mekanlarda, üst kotta görülen yatay çatlaklar demir kuşakların korozyonu ile ilişkilidir ve bu elemanların geçirildiği seviyeyi göstermektedir. Basamaklar ve koridor zemini dökme mozaiktir. Konut bölümü, Marsilya kiremitli ahşap kırma çatıya sahiptir. Mekanlar ahşap tavan kaplaması ile örtülmüştür. Destek birimleri üzerinde, tek yönde eğimli Marsilya kiremitli ahşap sundurma çatı bulunmaktadır. Yapılardaki tüm pencere ve kapı doğramaları ahşaptır.

Fener direği, yaklaşık 12 metre yüksekliğindedir. İçi boş dairesel kesitli demir fener direği, döşeme seviyesinde yaklaşık 20 cm çapındadır, ancak yukarı yükseldikçe çapı hafif biçimde küçülmektedir. Fener direği, 55 mm et kalınlığına sahip dairesel bir plaka ile avlu döşemesine sekiz noktadan mesnetlenmiştir. Döşeme-plaka bağlantısı, 40 mm çapındaki cıvata ve bulonlar kullanılarak yapılmıştır. Ayrıca plaka-direk bağlantısının rijitleştirilmesi için 20 mm et kalınlığındaki

Fig. 5: Avlu, kuzeydoğu cephesi

dört adet profilli levha, plaka ve direğe kaynaklanmıştır. Direğin gövdesi iki parçadan oluşmaktadır; birleşimler geçmeli ve cıvatalıdır. Fenerin bulunduğu kotta dairesel bir platform bulunmaktadır. Platforma erişim, avlunun güneydoğu kenarındaki demir merdiven ile sağlanmaktadır.

Güncel Durum

Fenerlerdeki otomasyonun yaygınlaşması ve uydu haberleşme sistemlerindeki gelişmeler ve buna bağlı olarak fenerci ailesinin yapıyı terk etmesi, yapının bakımsız kalarak bozulma sürecine girmesine neden olmuştur. Özgün detaylarını büyük ölçüde koruyan fener direği ileri derece korozyon problemi nedeniyle, yakın zamanda onarımı yapılmadığı takdirde yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Fener yapılarının kargir duvarlarında ve ahşap çatısında hasarlar bulunmaktadır.

Risk Değerlendirmesi ve Öneriler

Özgün donanımını kısmen koruyan deniz feneri tarihsel, teknolojik ve mimari değerleri nedeniyle endüstriyel miras olarak değerlendirilmeli ve bu kapsamda korunmalıdır. 19. yy ikinci yarısı ile 20. yy başına tarihlendirilebilecek yapı, deniz ulaşımında özellikle seyir yardımcı yapıların tasarımı ve yapımında Fransız etkisini yansıtmaları bakımından önemlidir. 19. yy ortasında hazırlanan projelerin yerinde birebir uygulandığını görmek oldukça şaşırtıcıdır. Fenercinin kullanımına tahsis edilen konut ve yardımcı birimlerin kurgusu ve niteliği çağın ötesindedir. Ayrıca, özgün fener direği günümüze ulaşabilmiş bu tipteki ender mimari elemanlardan biri olması bakımında ünik karakterdedir. Demir fener direğinin ivedilikle koruma altına alınması gereklidir.